

Heljar Helgesen

Sámi arkiiva - når, hvordan og hvorfor ble Samisk arkiv i Kautokeino etablert?

En litteraturundersøkelse av arkivinstitusjonen Samisk arkiv i Kautokeino, Troms og Finnmark.

Bacheloroppgave i arkiv- og samlingsforvaltning

Veileder: Svein Carstens

Mai 2022

Heljar Helgesen

Sámi arkiiva - når, hvordan og hvorfor ble Samisk arkiv i Kautokeino etablert?

En litteraturundersøkelse av arkivinstitusjonen Samisk arkiv i Kautokeino, Troms og Finnmark.

Bacheloroppgave i arkiv- og samlingsforvaltning
Veileder: Svein Carstens
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Takk til min veileder Svein Carstens for god hjelp, tilbakemelding og assistanse til å finne relevant litteratur. Ikke minst vil jeg også takke for de motiverende ordene jeg har fått i møte med flere vanskelige situasjoner som oppsto under semesteret. Takk for korrespondanse og inspirasjon fra Samisk arkiv i Kautokeino. Takk til familie og venner som har hjulpet til med å lese og gi tilbakemeldinger.

Sámis
máilmmi davit oasis
bessen duolmmadit
iežan luottaid
Njamadit
luonddu attáldagaid
Návddašit
ivnniid
gáktehearvvas
Biebmat beljiid
iežan gielain

I Sápmi
lengst nord på jorda
fikk jeg tråkke egne stier
Suge i meg
naturens gaver
Nyte fargene
i koftepynten
Mate ørene
med mitt eget språk

Fra diktsamlingen «*Bonán bonán soga sounaid*»
- Risten Sokki, Guovdageaidnu, 1996

Oppsummering

Denne oppgaven tar for seg institusjonen Samisk arkiv i Kautokeino, og har problemstillingen *når, hvordan og hvorfor ble Samisk arkiv etablert?* Oppgaven er en systematisering av samisk historie og arkivfaglig informasjon som forsøker å belyse problemstillingen. Dette er noe som har interessert meg da jeg er av samisk opphav, og jeg ønsket å lære meg mer om hva som gjør Samisk arkiv til en unik institusjon innenfor det norske arkivfeltet.

Gjennom en litteratur undersøkelse som er formet etter IMRaD modellen, har jeg samlet, systematisert og presentert relevant faglitteratur, tidligere forskning, offentlige publikasjoner og dokumenter publisert av relevante institusjoner. Jeg har ført en diskusjon hvor jeg har satt resultatet av undersøkelsen i sammenheng og forsøkt å belyse problemstillingen. Der er mye litteratur og informasjon om Samisk arkiv, men jeg har opplevd det som uryddig og tidkrevende å få et tilfredsstillende svar på problemstillingen før jeg gjennomførte undersøkelsen.

Abstract

This thesis focuses on the institution Sámi archive in Kautokeino, Norway. The thesis attempts to answer the question *when, how and why was the Sámi archive in Kautokeino established?* The thesis is a systematization of Sámi history and archival science that tries to shed light on the stated question. This question is something that has interested me personally, due to being of Sámi origin myself. This prompted me to learn more about what makes the Sámi archive in Kautokeino a unique institution within the Norwegian archival field.

Through literary research modelled according to the IMRaD model, I have collected, organised, and presented relevant literature, previous studies and research, public documents and publications and documents published by relevant institutions. I have then presented a discussion where I have put the result of my literary research into context and tried to give a satisfactory answer to the thesis question. There is a lot of literature and information published regarding the Sámi archive in Kautokeino, but through my research I perceive it to be messy and time consuming to navigate it all, and prior to this study it was difficult to find a satisfying answer to my thesis question.

Innhold

Forord	i
Oppsummering	ii
Abstract	ii
1.0 Innledning	1
1.1 Valg av tema.....	1
1.2 Problemstilling.....	1
1.3 Teoretisk utgangspunkt.....	1
1.4 Metode.....	2
1.5 Etske vurderinger.....	3
1.6 Oppgavens struktur.....	3
2.0 Bakgrunn og Teori	3
2.1 Samisk arkiv.....	4
2.2 Forskningshistorie.....	4
3.0 Metode	5
3.1 Valg av metode til undersøkelsen.....	5
3.2 E-post korrespondanse med Samisk arkiv.....	5
3.3 Styrker og svakheter.....	5
3.4 Kildekritikk.....	6
4.0 Resultater	6
4.1 Når og hvordan ble Samisk arkiv etablert?.....	6
4.1.1 Samer i brede trekk.....	6
4.1.2 Samisk historie.....	7
4.1.3 Etableringen av Samisk arkiv i Kautokeino.....	12
4.2 Hvorfor ble Samisk arkiv etablert?.....	13
4.2.1 Samisk arkiv som forskningsarkiv.....	14
4.2.2 Samisk arkiv som rettsarkiv og historisk arkiv.....	16

5.0	Diskusjon.....	18
5.1	Når og hvordan ble Samisk arkiv etablert?	18
5.2	Hvorfor ble Samisk arkiv etablert?.....	20
5.2.1	Forskningsarkiv.....	20
5.2.2	Rettsarkiv og historisk arkiv.	21
5.3	Ettertanker på undersøkelsen.....	22
5.3.1	Hvordan svarer undersøkelsen på problemstillingen?.....	22
5.3.2	Hva betyr resultatet?.....	23
6.0	Konklusjon.....	23
	Bibliografi	25

1.0 Innledning

1.1 Valg av tema.

Til denne oppgaven ønsket jeg å undersøke Samisk arkiv i Kautokeino på et vis. Opprinnelig hadde jeg formulert en problemstilling om hvilke metoder for innsamling av metadata passer i en urfolks kontekst, men dette krevde innsamling av empiri og korrespondanse med Samisk Arkiv direkte. Dette var problematisk, da etableringen av en forpliktende samtale ikke var mulig under arbeidsperioden for denne oppgaven. Jeg valgte derfor å omformulere problemstillingen til å se på selve institusjonen Samisk arkiv i Kautokeino i seg selv. Samisk arkiv er unik i Norge i den forstand at primærfunksjonen er å samle, forvalte, bevare og tilgjengeliggjøre arkivobjekter som har oppstått i en urfolkskontekst. Samisk arkiv kan som institusjon beskrives som et forskningsarkiv og et arkivdepot. Et forskningsarkiv er et «arkiv som skapes gjennom forskningsvirksomhet», og et arkivdepot er «en institusjon eller annen organisatorisk enhet hvor bevaringsverdig arkivmateriale oppbevares permanent. Arkivdepotet avlaster arkivskaperen for lagring av eldre arkivmateriale og legger forholdene til rette for betjening av brukere som er interessert i materialet.» (Arkivverket, 2020.). Jeg er interessert i å lære mer om hva som gjør Samisk arkiv til en unik institusjon med å se på det historiske og det arkivfaglige.

1.2 Problemstilling.

Gjennom denne undersøkelsen skal jeg belyse problemstillingen:

Når, hvordan og hvorfor ble Samisk arkiv i Kautokeino etablert?

Problemstillingen er formulert på denne måten for å avgrense undersøkelsen til å se på en konkret tidslinje fra når arkivet ble etablert, hvordan det ble etablert og årsakene til hvorfor det ble etablert. Tidslinjen vil starte fra 1988 når prosjektet Samiske arkiv er ble etablert, fram til de nåværende lokalene i bygget Diehtosiida¹ i Kautokeino i dag. Det må derimot understrekes at det historiske sammendraget vil starte fra årstallet 1751, fram til i dag.

1.3 Teoretisk utgangspunkt.

Jeg har en teori om at Samisk arkiv i Kautokeino er en arkivinstitusjon som er etablert som følge av den tidligere førte fornorskningspolitikken fra 1850-tallet, og at etableringen ble

¹ Også kjent som 'Vitenskapsbygget' på norsk. Diehtosiida er sammensatt av ordene *diehtu*, som betyr kunnskap; viten, og *siida*, som er ett tradisjonelt begrep som betegner et kollektivt samfunn som forvalter en ressurs i felleskap. *Siida* har mange ulike betydninger på nordsamisk (Berg-Nordlie, 2019).

akselerert av Altaaksjonen som tok sted på 70- og 80-tallet. Årsaken til at jeg tror etableringen av Samisk arkiv ble akselerert av Altaaksjonen, er pga. jeg opplever det som den viktigste samepolitiske hendelsen på 1900-tallet, hvor flere samepolitiske institusjoner ble etablert i kjølvannet av hendelsen (Andresen & Evjen, 2021, s. 375; 386-387.). Jeg har også en teori om at Samisk arkiv spiller en viktig samfunnsrolle i relasjon til både forskning og bevaring samt tilgjengeliggjøring av dokumentasjon som har oppstått i en urfolkskontekst både nasjonalt og internasjonalt. Ett eksempel på slike prosjekter er «The Digital Access to the Sámi Heritage Archives Project» som er ett samarbeid mellom offentlige institusjoner og universiteter i Norge, Sverige og Finland (Digisámiarchives, u.å.).

Jeg har en mengde utvalgt litteratur fra pensum fra mitt studieløp ved bachelorprogrammet Arkiv- og samlingsforvaltning hos NTNU, samt også relevant litteratur som jeg har samlet inn selv. Disse vil bli brukt for å beskrive forhold som har motivert til etableringen av Samisk arkiv, samt også for å beskrive den arkivfaglige delen.

1.4 Metode.

For å finne svar til problemstillingen har jeg foretatt en litterær undersøkelse i form av et fag essay modellert etter IMRaD-strukturen (Introduction, Methods, Results and Discussion). Valg av litteratur har blitt delt inn i to deler; samisk historie og arkivfaglige kilder. Av litteratur som omhandler samisk historie har jeg valgt boken «*Samenes historie fra 1751 til 2010*» av historikerne Astri Andresen og Bjørg Evjen, og bøkene «*Samisk kultur og historie fra 1848 til 1945*» og «*Samisk kultur og historie fra 1945 til 2000*» av politiker, forfatter og førsteamanuensis Odd Mathis Hætta. For å svare på den arkivfaglige delen har jeg funnet en rekke offentlige kilder i form av NOUer, Stortingsmeldinger, utvalgs-innstillinger og høringsutalelser fra flere offentlige institusjoner i Norge. Jeg har også valgt å se på undersøkelser. En fra Jusprofessor Kirsti Strøm Bull, og en fra Museumdirektør for Nord-Troms Museum - Kaisa Johanna Maliniemi.

Årsaken til valg av et fag essay strukturert etter IMRaD-strukturen er pga. der er mye litteratur om Samisk arkiv, men der er ingen samling av informasjon som besvarer problemstillingen som er valgt. I allefall ikke som jeg har funnet gjennom mine undersøkelser. Målet er derfor å få systematisert all informasjon som jeg har funnet gjennom litteratur undersøkelsen, som vil bli presentert og diskutert i denne oppgaven.

1.5 Etiske vurderinger.

Der er ikke noen personlig informasjon som kommer frem i oppgaven. All korrespondanse er anonymisert, og oppgaven meldes ikke inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

1.6 Oppgavens struktur.

Oppgaven består av seks ulike deler: Innledning, bakgrunn og teori, metode, resultater, diskusjon og konklusjon. Innledningen presenterer tema, problemstilling og en oppsummering av hvordan problemstilling vil besvares. Bakgrunn og teori kapittelet beskriver bakgrunnsteori om problemstillingen. Tidligere forskning vil også bli tatt opp. Metodekapittelet vil forklare valget av metoden som brukes til å besvare problemstillingen. Resultatene vil være et systematisert sammendrag av samisk historie og relevant informasjon som belyser problemstillingen til oppgaven. Diskusjonen vil sette resultatene av undersøkelsen i sammenheng og granske kildene jeg har valgt for å kunne tydeliggjøre et svar på problemstillingen. Konklusjonen vil ha en oppsummering og en konklusjon over hva jeg har kommet frem til.

2.0 Bakgrunn og Teori

I arkivlova fra 1992 skrives det at formålet med å bevare eldre arkiv er av forvaltningsbaserte, kulturelle, rettslige og forskningsbaserte årsaker. Arkivene er en del av vår kulturarv, derfor er den offentlige sektoren pålagt å sikre samt tilrettelegge for bruk av dem. For statlige arkivoppgaver er det arkivverket som ivaretar disse. Riksarkivaren leder Arkivverket, som består av Riksarkivet, Statsarkivene, Samisk arkiv og Norsk helsearkiv (Arkivlova, 1992). Riksarkivet og statlige arkiver inneholder også arkiver fra private arkivskaperer, disse arkivene blir kalt for privatarkiv (Arkivverket, 2022).

Til sammenligning med andre arkiv, har Samisk arkiv en unik samfunnsrolle i den forstand at de er en statliginstitusjon som har som primærfunksjon å sikre dokumentasjon og arkiver fra det samiske samfunnet. Som institusjon besitter de en språk- og kulturkompetanse som legger til grunn for nasjonal og internasjonalt samarbeid for å utvikle arkivkompetansen i en urfolkskontekst. Dokumentasjonen befinner seg på statlig, fylkeskommunalt, kommunalt og privat nivå, og er i tillegg spredd over fire forskjellige land i praksis. Til sammenligning med andre arkiv institusjoner i Norge, er Samisk arkiv blant de som har den største motivasjonen til å etablere internasjonalt samarbeid (Samisk arkiv, 2012).

2.1 Samisk arkiv.

Samisk arkiv har siden 2005 vært under forvaltningsansvaret til Riksarkivaren. Selve oppstarten til arkivet kan derimot spores tilbake til 1988 når samarbeidsprosjektet Samiske Arkiver ble etablert mellom daværende NAVF (Norges allmennvitenskapelige forskningsråd), Nordisk Samisk Institutt og Arkivverket for å sikre kildemateriale til samisk historie. Prosjektet ble etablert pga. behovet for et samiske forskningsarkiv i det samiske samfunn (Arkivverket, 2022.).

I 2005 gikk Samisk arkiv inn i Arkivverket, og fikk som hovedoppgave å ivareta et nasjonalt ansvar for å sikre dokumentasjon og arkiver fra det samiske sivile samfunn. Samisk arkiv har samisk språk- og kulturkompetanse og kjenner og deltar i det samiske samfunn. Samisk arkiv spiller en aktiv rolle i oppsporing og innsamling av dokumentasjon på ulike samiske samfunnsområder og viderefører samt revitaliserer på denne måten bredden i samiske språk og kunnskap (NOU 2019:9, s. 130).

2.2 Forskningshistorie.

Kirsti Strøm Bull sin undersøkelse, som resulterte i boken «*Reindriften i Finnmark. Rettshistorie 1852-1960*», og Kaisa Johanna Maliniemi sin undersøkelse «*Arkivdokumentene forteller; to kommuner - to typer minoritetspolitikk*» er de to mest sentrale undersøkelsene av arkivmateriale som har oppstått i en urfolkssammenheng. Bulls undersøkelse var rettet rundt tematikken reindriften rettshistorie, og krevde derfor innsyn i arkivdokumenter som omhandlet reindriften saker. Maliniemi sin undersøkelse var rettet mot å belyse hvor godt minoriteter er representert i arkiver på kommunalt nivå. Sammenligner en disse undersøkelsene er en felles konklusjon at gjenfinning, systematisering og kontekstualisering av arkivmaterialet har vært vanskelig grunnet dårlig arkivpraksis. Dvs. relevant dokumentasjon er spredt over ett stort geografisk område, arkivobjekter er ikke oppbevart kronologisk, og at dokumentasjonen blir tatt ut av sammenheng. I denne oppgaven vil undersøkelsene bli brukt til å belyse hvor problematisk situasjonen rundt urfolksarkiv er, samt bli brukt til å argumentere hvorfor Samisk arkiv som institusjon er nødvendig for å forske samt skape ny kunnskap i sammenheng med urfolk i arkiv.

3.0 Metode

3.1 Valg av metode til undersøkelsen.

Denne teksten vil benytte seg av litteratur undersøkelse som er basert på en metode som ligner et faglig essay og er modellert etter IMRaD-strukturen. IMRaD står for Introduksjon, Metode, Resultat og Diskusjon. Årsaken bak dette valget er fordi problemstillingen er såpass avgrenset at jeg oppfatter en slik modell til å være en effektiv måte å belyse problemstillingen. En slik modell er mer vanlig å se innen medisin, og har derfor en del strenge krav til kvalitetssikring og kildekritikk. Jeg beskriver derfor heller selve metoden som et faglig essay, da innholdet i teksten er mer problematiserende enn konkluderende, noe som tillater meg mer fleksibilitet når jeg presenterer resultatene og diskusjonen (Dalland, 2020, s. 157). Dette betyr likevel ikke at jeg ikke har hatt fokus på god kildekritikk, noe jeg kommer tilbake til under kapittel 3.4.

3.2 E-post korrespondanse med Samisk arkiv.

Som tidligere nevnt har jeg korrespondert med Samisk arkiv per. e-post i kontekst med en tidligere problemstilling. I e-posten stilte jeg en rekke spørsmål, men kun en av disse fikk en relevant besvarelse i forhold til problemstillingen jeg har valgt:

«Samisk arkiv mottar en del privatarkiv til sine samlinger. Hvordan behandler dere de private arkivene/arkivobjektene dere får avlevert iht. metadata? Er der etiske problemstillinger som oppstår?»

Svaret jeg fikk tilsendt (jf. kapittel 4.2.2. s. 17) ga meg innsikt i hvordan Samisk arkiv forvalter og håndterer etiske problemstillinger rundt samisk språklige privat arkiv, og vil derfor bli brukt i undersøkelsen.

3.3 Styrker og svakheter.

Styrken ved metoden jeg har benyttet er at en får forankret oppgaven i faglige kilder som beskriver de overordnede temaene i detalj, som da gir meg mulighet til å bruke kunnskapen jeg har tilegnet meg gjennom mitt studieløp til å påpeke sammenhenger som jeg kan forankre i sikre kilder.

Svakheten er at jeg ikke kan vite nærmere om rutinene og arbeidsoppgavene til Samisk arkiv med mindre jeg samler inn empiri fra de direkte. Det er også en svakhet at jeg

ikke har samlet inn egen empiri, grunnet at jeg da ikke har noe 'nytt' å bruke til å argumentere i diskusjonsdelen av denne oppgaven.

3.4 Kildekritikk.

Gjennom undersøkelsen har jeg i hovedsak samlet inn faglitteratur, offentlige publikasjoner, tidligere forskning og dokumentasjon som er publisert direkte fra de relevante institusjonene jeg har undersøkt. I tilfeller hvor jeg har oppfattet innholdet som veldig generell allmenning informasjon har jeg benyttet meg av Store Norske Leksikon, hvor jeg likevel har bemerket meg om hvem som har skrevet artiklene som er publisert.

Fagbøkene jeg har benyttet meg av har alle blitt oppsøkt og hentet gjennom søketjenesten Oria.no for å finne relevant informasjon som er tilgjengelig hos NTNU sine universitetsbibliotek. Jeg lagde ikke en noen konkret liste over søkeord, men fagbøkene jeg benyttet omhandler utelukkende om samisk historie og kultur. Den eneste boken utenfor dette er en bok av Olav Dalland om akademisk oppgaveskriving som jeg ble anbefalt av en medstudent. All annen dokumentasjon er hentet fra Arkivverket, offentlige publikasjoner og oppsøking av primærkildene til de offentlige publikasjonene. Samtidig har min veileder bidratt med noen av kildene som er benyttet.

4.0 Resultater

I dette kapittelet vil resultatene fra litteratur undersøkelsen bli presentert. Jeg har valgt å operasjonalisere resultatene ved å gjennomgå problemstillingen punkt for punkt; når, hvordan og hvorfor. Under hvert punkt vil jeg presentere relevant litteratur hvor jeg legger frem hendelser og sammenligner kilder. *Når* og *hvordan* punktene i problemstillingen er sammensatt, fordi de omhandler mye av det samme.

4.1 Når og hvordan ble Samisk arkiv etablert?

4.1.1 Samer i brede trekk.

Samer, også tidligere omtalt i Norge med begrepene 'lapper' eller 'finner'. I Store Norske Leksikon lyder ett bredt sammendrag av urfolket slikt:

«Samene er et urfolk som har sine tradisjonelle bosetningsområder i Norge, Sverige, Finland og Russland. Landområdet som samefolket tradisjonelt bebor kalles Sápmi. Den samiske befolkningen bor spredt i alle de land som har delt Sápmi mellom seg, både i og utenfor det tradisjonelle bosetningsområdet. Man anser vanligvis at de

fleste samer bor i nordre Fennoskandia og i Nord-Europas større byer. Det blir imidlertid ikke gjort noen offisiell registrering av hvem som har samisk identitet eller bakgrunn, utenom i Russland, og derfor er det ingen som vet nøyaktig hvor mange samer det finnes, eller hvordan befolkningen er bosatt.»

(Berg-Nordlie & Gaski, 2022).

I en leksikalsk sammenheng er samene altså forklart som et urfolk som er tradisjonelt bosatt i nordre Fennoskandia², men også bosatt i større byer i Norge, Sverige, Finland og Russland. Samene har en mangfoldig kultur med flere samiske språk, tradisjonelle næringsgrunnlag³ innen reindrift, fiske, duodji⁴ og handel, og kulturelle uttrykk i form av joik (samisk folkemusikk), teater og kunst.

Samene har tradisjonelt hold med seg med en sjamanistisk religion, hvor en sentral person med tittelen sjaman er ett ‘forbindelsesledd’ mellom mennesker og guder/ånde verden. Sjamanen kan ved hjelp av en tromme med påmalte tegninger kalt goavddis⁵ spå framtidig jaktlykke og folkets ve og vel (Gaski, 2019.).

4.1.2 Samisk historie.

Samisk historie strekker seg langt tilbake i tiden og det hevdes at den eldste skriftlige kilden om samene er fra år 98 e.Kr. – men en kan ikke stadfeste dette med sikkerhet (Wikipedia, 2022). I kontekst med denne oppgaven velger jeg å starte med Lappekodisillen fra 1751 før jeg går videre med å se på fornorskingspolitikken og avslutter historie sammendraget med Altaaksjonen. Formålet med de punktene jeg gjennomgår er for å understreke hvor belastet den samiske historien er, og vil være en forutsetning for å kunne gi en balansert fremstilling av problemstillingene Samisk arkiv må håndtere. Med å beskrive den samiske historien som belastet, peker jeg til den systematiske undertrykkelsen av det samiske folk, samt koloniseringen av samenes landområder. Jeg har også valgt å hoppe over perioden mellom 1751 til 1850, fordi denne perioden ikke er relevant for denne oppgaven. Jeg vil

² Betegnelse på et område som innen geologi omfatter deler av Norge, Sverige, Finland og Russland (Bryhni, 2021).

³ Se (Andresen & Evjen, 2021, s. 92-97; s. 324-327; Hætta, 2021, s. 28-32).

⁴ Samisk håndverk/brukskunst. Duodji tar tydeligst form i vanlige forbruksvarer som blir pyntet og ornamentert. Duodji skiller gjerne mellom ‘myk’ og ‘hard’ duodji, hvor den myke varianten omhandler tekstil og skinnarbeid, og den harde varianten omhandler arbeid med materialer som tre, stein, metal, bein og horn (Andresen & Evjen, 2021, s. 96.).

⁵ Oversettes til ‘runebomme’ eller ‘sjamantromme’ (Gaski, 2019.).

fokusere mest på Altasaken, fordi dette er den viktigste samepolitiske saken på 1900-tallet og fordi Sametingets etablering var en direkte konsekvens av aksjonen.

4.1.2.1 1751 – Lappekodisillen.

Lappekodisillen var et tilleggsdokument til grenseavtalen som ble inngått mellom Norge og Sverige i 1751 som i hovedsak skulle verne den grensekryssende reindriften fra å bli utestengt fra sine beiteområder. Lappekodisillen er bemerkelsesverdig i den forstand at grenseavtalen gjorde dagens indre Finnmark til norsk territorium og samene i området ble norske statsborgere (Andresen & Evjen, 2021, s. 79). Under norsk styre ble det ført en rekke administrative tiltak som førte til en del likhetstrekk med europeiske kolonimakter, deriblant en markant negativ forskjellsbehandling av samene, sammenlignet med ikke-samer som eksempelvis fikk skattefritak. Andresen & Evjen påpeker at den mest iøynefallende likheten med kolonimaktens politikk, er at Finnmark ble benyttet som straffekoloni:

«I 1751 ble det bestemt at forbrytere av begge kjønn i Danmark, som var eller ville bli dømt til 'evigt fængsel', årlig skulle sendes til amtet med handelskompaniets skip – 'til hjælp at peuplere Finnmark'» (Andresen & Evjen, 2021, s. 84).

Ett annet aspekt som er viktig å få frem er raseforskningen samene ble utsatt for, spesifikt med teoriene rundt frenologi⁶ og eugenikk⁷. Dette er best dokumentert på midten av 1800-tallet frem til ca. 1920-tallet⁸. Hætta påpeker likevel at der er dokumentasjon fra 1500-tallet fra erkebiskopen i Nidaros som beskriver samene som:

«[Samene] ikke skiller sig meget fra aber.»,

og trekker frem ett annet eksempel fra 1600-tallet hvor samene beskrives av en prest i Rogaland som:

«finnere ere smaa folck oc ere meget lodne på deres krop, og haffue en biørnenatur. ... Alle sammen grumme troldfolck, hvis lige aldrig har eksisteret eller finnes i verden.» (Hætta, 2021, s. 19.)

⁶ «Frenologi er forelder lære for å vurdere menneskes karakteregenskaper ut fra kranietets form. Læren går ut på at evner og karakteregenskaper er knyttet til hjernens overflater» (Hætta, 2021, s. 155.).

⁷ «Eugenikk, også kjent som rasehygiene eller arvehygiene, var en lære om å forbedre befolkningens biologiske kvalitet ved å regulere reproduksjonen i samfunnet. ... Mennesker med antatt verdifulle arvelige egenskaper skulle få flere barn enn mennesker med antatt mindreverdige arvelige egenskaper.» (Hætta, 2021, s. 153.).

⁸ Se (Andresen & Evjen, 2021, s. 345-256) for et eksempel på rasestudier mellom 1914-1921 fra Tysfjord i Nordland og en rasestudie fra 60-tallet i Enare i Finland.

Et slikt ikke-menneskegjørlig syn av samene skulle bidra til vedtaket om fornorskningspolitikken som skulle prege det norske og samiske samfunnet fremover.

4.1.2.2 1852 – Fornorskningspolitikken og -prosessen.

Fornorskningspolitikken var en assimilasjonspolitikk som hadde som mål å assimilere ikke bare samene, men alle minoriteter inn i den norske nasjonen - henholdsvis kvenene⁹. Politikken var likevel prioritert slikt at den samiske befolkningen skulle være først til å bytte ut sine språk og kulturelle særtrekk med norsk språk og levemåte (Andresen & Evjen, 2021, s. 159-160; Hætta, 2021, s. 150-151). For å systematisere fasene i denne politikken kan en inndele den i tre perioder:

Ca. 1850 til 1900: Fornorskningspolitikken blir vedtatt av Stortinget i 1850-tallet, og der igangsettes en overgangsfase for å etablere økonomisk og organisatorisk grunnlag til å utføre politikken i praksis (Andresen & Evjen, 2021, s. 158-159). I 1852 oppstår det ett opprør i Kautokeino (kjent som *Kautokeino-opprøret*) grunnet sosial-religiøse årsaker. Bakgrunnen for selve opprøret er kompleks, men kan grovt oppsummeres med at samene ble beskattet hardere av staten enn tidligere, og samenes religiøse overgang til den Svenske presten Lars Levi Læstadius reformasjonslære; Læstadianismen¹⁰. Læstadianismen var en sosial vekkelse for den samiske befolkning. Under opprøret ble to Svenske borgere drept, samt presten i Kautokeino ble pisket av opprørerne. Den utløsende faktoren, ifølge Hætta, er straffeforfølgelsen av samer etter en forstyrrelse i Skjervøy kirke i Nord-Troms. Til sammen ble trettitre samer dømt. Det er utydelig hva straffen til alle ble, men av disse trettitre kjenner vi til åtte som ble dømt til livsvarig tukthusstraff og tre ble dømt til 12 års fengsel. Fem ble dømt til døden, men kun to av disse ble faktisk henrettet – de resterende ble benådet til livsvarig straff. (Hætta, 2021, s. 28; 34-35).

Ca. 1900 til 1940: Den praktiske fornorskningen tar til, og er tydeligst i St.prop. nr. 2 for 1900/1901¹¹; Stortinget bevilger midler til reising av statsinternater, og tvangsmidler dokumenteres i St.prop. nr. 2 som ett nødvendig verktøy benyttet av prestene i sjeldne tilfeller hvor det ble sett som nødvendig å frata barn fra deres foreldre (Hætta, 2021, s. 191; s. 199-201). En ser også tydelig motstand av den praktiske politikken fra både samene og politikere.

⁹ Kvenene er en gruppebetegnelse som beskriver folk av finsk ætt i Nord-Norge. På 1700-tallet innvandret grupper med kvenene til Finnmark fra områdene i den nordlige delen av Bottenviken i Sverige/Finland (Forsgren & Minken, 2022).

¹⁰ Læstadianismen er en luthersk trosform som har sitt opphav hos Læstadius, som var prest ved kirken i bygden Karesuando ved Muonioelven som grenser Sverige og Finland (Hætta, 2021, s. 30-32).

¹¹ Se (St.prop. nr. 2 (1900-1901), s. 60-61.)

Ett eksempel er konflikten mellom Skoledirektøren i Finnmark Bernt Thomassen og Stortingsrepresentant Isak Saba. Thomassen var samisk motstander og personforfølgte samt motarbeidet Saba, som var fra Nesseby, Øst-Finnmark, i saker som omhandlet det kvenske språket i skolen samt friplassordningen i lærerskolene i Nord-Norge. (Andresen & Evjen, 2021, s. 159; Hætta, 2021, s. 192-194; s. 219-224).

Ca. 1940-1960: Fornorskningen blir gradvis avvirket formelt. Som følge av etterkrigstiden, hvor statens og befolkningens fokus er primært på gjenreisningen av landet, blir fornorskningspolitikken nedprioritert. Finnmark og Nord-Troms var spesielt hardt rammet som følge av tyskernes nedbrenning av regionen (Hætta, 2021, s. 20-21). St.meld. nr. 21 (1962-63) danner grunnlaget for ny urfolks politikk og bevaringstiltak for samisk kultur blir vedtatt framover (Hætta, 2021, s. 86).

Tiden fremover preges av en kamp om urfolks rettighetene relatert til språk, kultur, naturen og naturressursene. Hendelsen som definerer nyere samisk historie, er kampen om Alta-Kautokeinovassdraget på 1970-80 tallet.

4.1.2.3 Altaaksjonen – konflikten som etablerte Sametinget.

I 1970 begynte NVE (Norges vassdrags- og energidirektorat) planleggingen av utbyggelsen av Alta-Kautokeinovassdraget som til slutt resulterte i konstruksjon av Alta demningen og driftsettelsen av Alta kraftanlegg i 1987. Årsaken til den dype konflikten som oppsto rundt realiseringen av dette prosjektet var at konsekvensen til den planlagte utbyggelsen var at bygden Masi¹² (Máze), samt beitemarker for reindriften på flatt terreng rundt området ville legges under vann (Andresen & Evjen, 2021, s. 370-373; Hætta, 2021, s. 174). Denne konflikten kan sies å være den viktigste samepolitiske saken på 1900-tallet, fordi over de 17 årene den foregikk utviklet saken fra å være en ren naturvernsak til å bli en urfolkssak som førte til en anerkjennelse av samene og av samiske ressursrettigheter.

Ikke bare var den saken viktig for samene bosatt i Norge, men den var viktig for Samene som var bosatt i Finland og Sverige. På 1950-tallet ble store området demmet ned langs Kemijoki i Finland til fordel for tømmerindustrien, og i Nord-Sverige var der kontinuerlig konflikter fra begynnelsen av 1900-tallet som konsekvent førte til ekspropriasjon, tvangsflyttinger og langtidskonsekvenser av tape arealer (Andresen & Evjen, 2021, s. 372.).

¹² Masi er en bygd som befinner seg ca. midt mellom Alta og Kautokeino ved Europavei 45 i Troms og Finnmark. Det samiske navnet, Máze, kommer fra Mázejohkka; elva som bukker seg. (Visit Norway, 2020).

Altasaken hadde derfor stor betydning for samepolitikken ikke bare i Norge, men også i Finland og Sverige. Som tidligere nevnt, resulterte konflikten til den anerkjennelsen av det samiske folk og samiske ressursrettigheter og bisto derfor til styrke den samiske posisjonen i urfolks konfliktene i Finland og Sverige. Eksempler som underbygger dette, er den senere etableringen av både det finske¹³ og svenske¹⁴ Sametinget. Det er derimot viktig å påpeke at Finland, siden 1973, hadde en samisk delegasjon som en kan anse som en forgjenger til Sametinget i Finland og som indirekte inspirerte samerettsutvalget i Norge, som jeg kommer tilbake til senere (Hætta, 2021, s. 223).

Selv om det var betydelig motstand for utbygningen av Alta-Kautokeinovassdraget, ble ikke folkeaksjonen mot utbyggingen formelt dannet før 1978, som imot slutten av 1979 hadde til sammen førti¹⁵ lokallag over hele Norge med nærmere 20 000 medlemmer (Andresen & Evjen, 2021, s. 374; Hætta, 2021, s. 174.). Folkeaksjonen markerer en viktig overgang fra naturvernfokus til urfolksfokus, hvor et krav om lokalt selvstyre ble ført. I oktober 1979 gjennomførte en gruppe fra folkeaksjonen en sultestreik fremfor Stortinget som var desidert den viktigste overgangsmarkøren fra naturvern til urfolksrettigheter, hvor demonstrantene førte saken til ett prinsipielt nivå; hva innebærer samenes rettigheter (Andresen & Evjen, 2021, s. 375.)?

Klimakset til saken kom i 1982, da høyesterett ga en enstemmig dom som sa at det reviderte stortingsvedtaket av Alta-Kautokeinovassdraget var gyldig (Hætta, 2021, s. 178). Konsekvensen i ettertid var at staten etablerte to utvalg i form av Samerettsutvalget og Samekulturutvalget som skulle avlevere utredninger ang. samenes rettigheter og kultur. I utredningene ble det fremmet at samisk språk bør likestilles med norsk, ett forslag til grunnlovsparagraf om samenes rettigheter, ett forslag om etableringen av et samisk folkevalgt organ og etableringen av et valgmanntall til et slikt organ. I 1988 ble grunnlovsparagraf §108 om samenes rettigheter vedtatt. I 1989 blir Sametinget etablert og samisk språk ble likestilt med norsk språk i 1992 (Andresen & Evjen, 2021, s. 386-387; Hætta, 2021, s. 177; s. 221-224.). Altaaksjonen blir derfor beskrevet som både en seier og et nederlag for samisk politikk.

¹³ Se (Samediggi Finland, u.å.).

¹⁴ Se (Sametinget Sverige, 2019.)

¹⁵ Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum, hevder at det var nitti lokallag og henviser til Folkeaksjonens arkiv som de mottok i 1993 (Alta Museum, 2019.). Hætta mener at det var 85 lokallag (Hætta, 2021, s. 177).

4.1.2.4 Etableringen av Sametinget.

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold av 12. juni 1987, også kalt Sameloven, sin ikrafttredelse var i 1989, og formålet med loven er:

«Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv ... Den samiske folkegruppe skal ha et eget landsomfattende sameting valgt av og blant samene.»

(Sameloven, 1987)

Som følge av ikrafttredelsen av Sameloven, ble Sametinget som statlig organ etablert, og ett samisk valgmanntall ble etablert. Som Hætta påpeker, er det slik at de som melder seg inn i samemantallet må erklære at de oppfatter seg selv som samisk og kan tale samisk eller har forelder, besteforelder eller oldeforelder som kan/kunne tale samisk (Hætta, 2021, s. 224).

Sametinget velges ved direkte valg som holdes samme dag som Stortings-valget. Mandatperioden er like lang som mandatperioden i Stortinget; fire år. Der velges 39 representanter fra 13 valgkretser. Sametingets sete er i Karasjok i Sametingsbygget som ble reist i 2000, men administrasjonens flere avdelinger befinner seg i Karasjok, Nesseby, Kautokeino i Troms og Finnmark, og Tysfjord i Nordland (Hætta, 2021, s. 224). Ved det første valget var partiet Norske Samers Riksforbund (NSR) den store vinneren, og Ole Henrik Magga ble valgt inn som Sametingets første president (Andresen & Evjen, 2021, s. 408.). Fremover var Sametinget direkte involvert i Arkivverkets overtakelse av Samisk arkiv i Kautokeino, og deponerer i dag sine arkiv til Samisk arkiv.

4.1.3 Etableringen av Samisk arkiv i Kautokeino.

I 1973 ble Nordisk Samisk Institutt etablert av Nordisk ministerråd og plassert i Kautokeino, og var finansiert av div. offentlige institusjoner fra Norge, Sverige og Finland. Instituttet ble dannet etter initiativ av flere samiske organisasjoner grunnet behov for ett forskningsgrunnlag for samisk forskning på bakgrunn av samisk tenkemåte og behov, og ga muligheten til å bygge opp samisk fagkompetanse på ulike området. Instituttet publiserte sin

forskning i skriftserien *Dieđut; Sámi dieđalaš áigečála*, og ble utgitt i samarbeid med Samisk Høgskole¹⁶ og Universitetet i Tromsø¹⁷ (Nordisk Samisk Institutt, 2006.).

I 1988 var Nordisk Samisk Institutt involvert i dannelsen av forsknings arkiv prosjektet «Samiske Arkiver» sammen med tidligere Norges Allmenn Vitenskapelig Forskningsråd (NAVF), i dag kjent som Forskningsrådet, og Arkivverket (Arkivverket, 2022; Finnmarksarkivene, 2015). Formålet til arkivet var å sikre kildemateriale til samisk historie. Institusjonen ble først permanent etablert som stiftelsen «Samisk arkiv» i 1995, og hadde det utover det originale primærformålet å samle inn samiske privatarkiv, muntlig tradisjonsmateriale og annet materiale som dokumenterer samiske språk og kultur (Arkivverket, 2022; Bergstrøm, 2014; Finnmarksarkivene, 2015; St.meld. Nr. 22, (1999-2000), s.27.).

I 2004 ble det vedtatt av Sametinget, etter gjennomgang av en utredning¹⁸ utført av Riksarkivaren på vegne av Sametinget i februar 2003, enstemmig at Samisk arkiv skal forvaltes på lik linje med de etablerte statsarkivene under Riksarkivaren, og gikk inn i Arkivverket i 2005 (Arkivverket, 2022; Finnmarksarkivene, 2015; Sametinget, 2004, s. 123; NOU 2019:9, 2019, s. 130.). Samisk arkiv er i dag lokalisert i *Diehtosiida*¹⁹ i Kautokeino, Troms og Finnmark. Institusjonen har per i dag seks ansatte, og forvalter en rekke privatarkiver, arkiver fra offentlige institusjoner som f.eks. Sametinget, Kautokeino kommune og Samisk Høgskole. Arkivet driver i dag aktivt med digitalisering og digital publisering av sine arkiver, og har som hovedmål å tilgjengeliggjøre sine arkiver for allmuen. Det meste av materialet som institusjonen oppbevarer er digitalt tilgjengelig hos Arkivportalen.no og Digitalarkivet.no (Arkivverket, 2022; Finnmarksarkivene, 2015.).

4.2 Hvorfor ble Samisk arkiv etablert?

Med gjennomgangen av samisk historie i bakhodet og tidslinjen som beskriver når og hvordan Samisk arkiv ble etablert, kan en gå videre med spørsmålet; hvorfor ble Samisk arkiv

¹⁶ Samisk høgskole ble etablert i 1989 med utgangspunkt i å kunne tilby samisk lærerutdanning på samisk, samt andre studier med samisk undervisning. I 2005 ble Nordisk Samisk Institutt og Samisk Høgskole sammenslått (Samisk høgskole, u.å.).

¹⁷ Universitetet i Tromsø er i dag kalt Universitetet i Tromsø - Norges Arktiske Universitet pga. sammenslåingen med høgskolen i Finnmark, Harstad og Narvik (UiT Norges arktiske universitet, u.å.).

¹⁸ Forsøk på å finne utredning med tittelen «*Utredning om samiske arkiver og arkivtjenester av februar 2003*» har vært mislykket.

¹⁹ «*Diehtosiida er bygd opp av to samiske ord; diehtu, som betyr kunnskap, og siida, som er en tradisjonell samisk organisasjonsform der man kollektivt eier og administrerer en ressurs*» (Samisk Høgskole, u.å.). Byggets navn oversettes ofte til «Vitenskapsbygget». Bygget var ferdigstilt i 2009. Se også St.meld. nr. 28 (2007-2008).

etablert? Denne delen vil se på behovet for Samiskarkiv i fra et forskningsperspektiv, rettsperspektiv og historisk perspektiv. Innenfor disse perspektivene vil etiske problemstillinger bli trukket inn. Målet er ikke å gi et objektivt svar på hvorfor Samisk arkiv ble etablert, men heller å se på flere konkrete årsaker bak arkivets etablering.

4.2.1 Samisk arkiv som forskningsarkiv.

Som en oppfølging av St.meld. nr. 30 (2008-2009) *Klima for forskning*, ble det nedsatt et utvalg som skulle utrede samisk forskning og høyere utdanning. I denne utredningen blir Samisk arkiv beskrevet som en viktig institusjon som besitter viktig data som er med på å danne grunnlaget for informasjon om samiske forhold. I utredningen er det skrevet at Samisk arkiv besitter en mengde offentlige- og privatarkiver, samt dokumentasjon over ett flora av forskjellige formater, der eksempler er lydopptak, bilder, video, tegninger, kart osv. Utvalget konkluderer med at Samisk arkiv derfor danner et viktig grunnlag for forskningsarbeidet om samiske språk, historie og kultur (Butenschøn-utvalget, 2012, s. 90.). For å utvide virkeområdet til Samisk arkiv, er det skrevet i St.meld. nr. 7 (2012-2013) *Arkiv*, at de statlige arkivene i Troms og Finnmark avleveres til Statsarkivet i Tromsø, men at Riksarkivaren har avgjort at arkiv med spesiell tilknytning til de samiske miljø skal plasseres hos Samisk arkiv (St.meld. nr. 7 (2012-2013), s. 97).

I en høringsuttalelse som Samisk arkiv avgav til denne utredningen, presiserer de at selv om institusjonen danner et viktig grunnlag for samisk basert forskning, er institusjonen i sin helhet ennå i utviklingsfasen:

«Samisk arkiv ser behovet for en betydelig utbygging av den samiske arkivfunksjonen både på nasjonalt og nordisk—/allsamiskbasis. ... Vi vil også peke på behovet for en systematisk forskning på arkival praksis når det gjelder spesielt relevante arkiver for samiske borgere. ... Det samiske folket er delt mellom fire stater, og arkivmateriale ligger spredt rundt i deres riksarkiver og regionale arkiver foruten i privatarkiver og museumsinstitusjoner.» (Samisk arkiv, 2012.).

Der påpekes et behov for samarbeid både nasjonalt og over landegrensene, og påpeker at Samisk arkiv i Finland²⁰ danner et godt grunnlag for samarbeid. Samisk arkiv henviser også til St.meld. nr. 7 (2012-2013) *Arkiv*, at de er enige i regjeringens signaler om at Samisk arkiv

²⁰ Samisk arkiv i Finland er en lignende statsinstitusjon som Samisk arkiv i Kautokeino som er forvaltet av statsarkivet i Finland. Arkivet er lokalisert i Enare, Finland (Sámi Archives, u.å.).

bør vurdere ett samarbeid med lignende institusjoner i Sverige og Finland, men påminner om at ett slik samarbeid bør også omfatte Russland. Samisk arkiv bemerker tilslutt i deres uttalelse:

«Samisk arkiv er positiv til utredningens vektlegging av et godt kildegrunnlag og dokumentasjonsgrunnlag for fremtidig samisk forskning. ... Som en avdeling i Arkivverket har Samisk arkiv også forskningsoppgaver. Den forskningen som foregår i Arkivverkets regi, er i hovedsak historieforskning og arkivforskning. ... Arkivforskningen kan invitere til forskningsmessig tilnærminger fra andre fagområder, som for eksempel samfunnsvitenskap og humaniora.» (Samisk arkiv, 2012).

For å forstå Samisk arkiv sine forskningsoppgaver, blir vi henvist til Arkivverkets forskningsprofil. I dette dokumentet blir forskningsoppgavene delt i to; arkivrettet og historierett. I det arkivrettede området er målet å skape:

«Et sikkert og velfungerende rammeverk for arkivforvaltningen i offentlig sektor og til å utnytte arkiver fra privat sektor som en kilde til helhetlig samfunnsdokumentasjon. ... Forskningen i det arkivrettede profilområdet skal samtidig gi teoretisk innsikt i arkivenes funksjon som informasjonssystemer og om arkivenes samfunnsrolle mer generelt. Forskningen skal videre bidra til en reflektert og selvkritisk forståelse av Arkivverkets egen funksjon som nasjonal bevaringsinstitusjon på kulturfeltet.» (Arkivverket, 2019).

I det historierettede området, forteller forskningsprofilen dette:

«Forskningen i det historierettede profilområdet tar sitt utgangspunkt i kildemateriale som forvaltes av Arkivverket og i kilder Arkivverket ellers har ansvar for å kjenne og formidle. Denne forskningen skal utvikle kunnskapene i Arkivverket om innholdet i egen arkivbestand, om arkivenes historiske kontekst og om den vitenskapelige bruken av kildematerialet. Samtidig skal forskningen i det historierettede profilområdet gi kunnskaper og forståelse på områder der Arkivverket og dets ansatte har spesielle forutsetninger eller et særskilt ansvar knyttet til spesielle perioder, problemstillinger eller et nærmere avgrenset kildemateriale. Den historierettede forskningen i Arkivverket vil ofte ha en betydelig arkivkomponent.» (Arkivverket, 2019).

Samisk arkiv har derfor ikke bare en sentral rolle innen forskning for samiske områder, men også en sentral rolle innen forskning for arkivvitenskap og historie.

4.2.2 Samisk arkiv som rettsarkiv og historisk arkiv.

I høringsuttalelsen fra Samisk arkiv (jf. kapittel 4.2.1.) refererer de til professor emerita hos Universitetet i Oslo, Kirsti Strøm Bull. Bull har beskrevet problemer med å finne fram til dokumenter som er viktige for reindriftens rettshistoriske utvikling (Samisk arkiv, 2012). Fra høsten 1997 til sommeren 1999 gjennomførte Bull et forskningsprosjekt om reindriftens rettshistorie. Arkivmateriale som omhandler reindriftssaker har vært vanskelig tilgjengelig, der det har vært spredt utover ulike arkiv med dårlig arkivpraksis i tillegg som f.eks. ukronologisk oppbevaring og manglende dokumentasjon. Kildematerialer Bull fant ble overlatt i kopis form til Samisk arkiv, og forskningsprosjektet resulterte i boken «*Reindriften i Finnmark. Rettshistorie 1852-1960*» publisert av Gyldendal (Finnmarksarkivene, 2014). I tillegg til dette bidro Bull med Del IV i NOU 2001:34 – *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger*.

Bull legger inn ett sitat fra Bente Hartvigsen i NOU 2001:34 som jeg vil delvis gjengi for å illustrere hvor vanskelig det har vært å navigere seg gjennom samisk arkivmateriale:

«I årene 1958-1983 mottok Riksarkivet seks avleveringer som inneholder reindriftssaker. De stammer fra tidsrommet 1852-1957. ... Oppgjennom tidene har det både i forbindelse med saksbehandling og avlevering oppstått mye rot i arkivene. ... Da stillingen [Reindriftingsinspektør] ble nedlagt i 1926 og Reindriftingsinspektør Nissen ble Domprost i Tromsø, fulgte arkivet med på ferden. I 1931 ble sakene tilbakeført til departementet med D/S Kong Erik... .» (NOU 2001:34, s. 90).

Bull forklarer at det ikke har vært enkelt å skaffe seg et bilde av reindriftens historie i Finnmark i fra 1852, og materialet har heller ikke vært arkivert kronologisk. Dokumenter fra 1880-tallet kunne ligge blant dokumentasjonen fra 1920-tallet (NOU 2001:34, s. 90).

Resultatet fra Bulls prosjekt om reindriftens rettshistorie blir nevnt i høringsuttalelsen fra Samisk arkiv, og blir benyttet til å understreke at der er ett tydelig behov for utbyggingen av den samiske arkivfunksjonen²¹. Samisk arkiv skriver også at det gjenstår et omfattende arbeid med å lete gjennom, skape oversikt og samle samisk arkivmateriale. Med den dårlige

²¹Se sitat av Samisk arkiv jf. kapittel 4.2.1.

arkivpraksisen Bull møtte under sitt prosjekt, er det også påpekt av Samisk arkiv at det er behov for systematisk forskning på arkival praksis når det gjelder spesielt relevante arkiver for samiske borgere (Samisk arkiv, 2012).

I høringsuttalelsen fra Samisk arkiv (jf. kapittel 4.2.1.) refererer de til Museumsdirektør i Nord-Troms museum og forsker Kaisa Johanna Maliniemi sin undersøkelse av minoriteter i offentlige arkiver fra Kistrand (dagens Porsanger) og Nordreisa kommune fra perioden 1865 til ca. 1950 (Samisk arkiv, 2012). Undersøkelsen til Maliniemi ble publisert av ABM-utvikling i 2010, og prosjektet kan beskrives som en undersøkelse av minoritetenes møte med staten og myndighetene i to lokalsamfunn. I denne undersøkelsen konkluderer Maliniemi med at det er ikke nok kunnskap om minoriteter i arkivene i Norge. Med hennes egne ord:

«Arkivbeskrivelser og tilgjengeliggjøring underkommuniserer det språklige og etniske mangfoldet i samfunnet som arkivene skal gjenspeile. Noen arkiver inneholder relevant kunnskap om minoriteter, deres historie, språk og deres situasjon i fortida og i dag, men dette innholdet kommer ikke fram.» (Maliniemi, 2010, s.113).

Maliniemi konkluderer også at det er behov for flere arkivundersøkelser i kommunale arkiver, spesielt da kommunearkiver i Troms og Finnmark, for å berike kommunenes sin egen historie. Hennes egen undersøkelse gjelder som sagt kun to kommunale arkiver, og ett av resultatene var at det kun var minoritetsspråklige arkivmateriale i Kistrand kommune (Maliniemi, 2010, s. 112). Flere undersøkelser vil kunne avdekke om Kistrand kommune var enestående eller om det er minoritetsspråklige dokumenter i andre arkiver.

For private samisk språklige arkiv er det andre problemstillinger. I korrespondanse med Samisk arkiv i Kautokeino, stilte jeg spørsmål om hvilke etiske problemstillinger som evt. oppstår under forvaltningsarbeidet til avleverte privatarkiv:

«Av etiske problemstillinger er en, dette med arkiver i småskalafamfunn og sjansene for gjenkjenning, selv om alt juridisk sett er i orden. Hukommelsen strekker seg langt tilbake i tid for enkeltpersoner og slekter og fare for ny stigmatisering og konfliktopplussing må vurderes. I samiske samfunn kan det dessuten være andre oppfatninger av ulike sosiale forhold som vanskeliggjør åpen tilgang og aktiv formidling av arkivmateriale. Det må vurderes i hvert tilfelle opp mot behovet for

informasjon, kunnskapsutvikling og tradering av kunnskap, og yringsfrihet.»

(Samisk arkiv pr. e-post, 29. Mars 2022).

Det er viktig å påpeke at denne problemstillingen ikke er unik for privatarkiv, men kan oppfattes til å være et hyppigere problem for privatarkiv, da de ikke er underlagt det samme lovverket som offentlige arkiv og er noe som må avtales mellom arkivinstitusjonen og arkivskaper. Uttalelsen til Samisk arkiv peker på at samisk språklige privatarkiv har behov for samisk kulturkompetanse i tillegg til det arkivteoretiske.

5.0 Diskusjon

I denne delen skal resultatene fra undersøkelsen drøftes og settes i sammenheng. I diskusjonen om når og hvordan Samisk arkiv ble etablert vil jeg se på hendelsesløpet fra Altaaksjonen fram til i dag, og argumentere viktigheten bak disse hendelsene til etableringen av Samisk arkiv. I diskusjonen om hvorfor Samisk arkiv ble etablert vil jeg se på de arkivfaglige årsakene bak etableringen, da også i lys av den samiske historien. Jeg vil bruke arkivfaglig og historisk litteratur til å underbygge mine argumenter.

5.1 Når og hvordan ble Samisk arkiv etablert?

Gjennom den belastede historien til samene som urfolk ble det til slutt etablert et samisk institutt i 1973 som ble plassert i Kautokeino. Institusjonens formål var å skape et forskningsgrunnlag på bakgrunn av samisk tenkemåte og behov. I dette formålet ligger det en forutsetning om å kjenne til sin egen historie, og det ble derfor skapt et behov for et arkiv som forvaltet dokumentasjon som hadde opphav i en urfolkskontekst. For å forstå hvorfor et slikt institutt ble etablert på 70-tallet, er det nødvendig å ta en titt på en innstilling utredet av Samekomiteen av 1956, som bidro sterkt til St.meld. nr. 21 (1962-63). I 1956 ble Komiteen til å utrede samespørsmål, også omtalt som «*Samekomiteen av 1956 nedsatt av regjeringen Gerhardsen*», som førte konkrete tiltak i form av økonomisk og kulturell art. I den økonomiske arten blir behovet for forskning av samisk næring uthevet, og i den kulturelle arten blir det foreslått et samisk institutt eller akademi, samt vern og innsamling av samiske tradisjoner og kulturminner (Hætta, 2021, s. 42). Behovet var altså artikulert før Altaaksjonen, og før konflikten av Alta-Kautokeinovassdraget var bevisstgjort i den samiske befolkningen. Som Hætta også påpeker, var planleggingen av vassdraget allerede påbegynt på begynnelsen av 50-tallet²².

²² Se også St.meld. nr. 85 (1951) *Utbyggingsprogrammet for Nord-Norge*.

En skulle likevel ikke se tegn til et samisk arkiv før etableringen av prosjektet «Samiske Arkiver» i 1988, et år etter driftsettelsen av Alta kraftverk. Under Altaaksjonen var det oppblussingen av samisk kulturreising virkelig begynte å brenne. Hætta mener at denne kulturreisingen var uavhengig av Altaaksjonen, men jeg kan ikke se noen sammenhenger for hvordan denne kulturreisingen kunne ha forgått like raskt uten disse begivenhetene. Hætta argumenterer at denne kulturreisingen ville ha foregått like raskt uansett om aksjonen foregikk eller ikke, og bruker en rekke samiske organisasjoner som eksempel, deriblant det internasjonale Nordisk Sameråd. Hætta mener det er historisk og faktisk feil å påstå at Altaaksjonen og Sametinget er opphavet og drivkraften i den samiske kulturreisingen (Hætta, 2021, s. 126). Hvorvidt om dette faktisk stemmer er spekulasjon. Opphavet²³ av den samiske kulturreisingen er definitivt ikke pga. Altaaksjonen og Sametinget, men én kan ikke benekte betydningen av disse hendelsene i den samiske kulturreisingen. Der er flere argumenter i favør for at hendelsene var en enorm drivkraft for samisk kulturreising og derfor indirekte for etableringen av samisk arkiv. Deriblant det sterkeste er hvordan Altaaksjonen utviklet seg og ble nasjonale nyheter under demonstrasjonen ved Stortinget i 1979, og bevegelsen gikk fra å fokusere på naturvern til urfolksrettigheter; hva innebærer det å være same i Norge? Det er, med mangel på et bedre ord, naivt å påstå at det ville ha skjedd like raskt uten disse hendelsene, spesielt hvis en ser på Altaaksjonen sitt konkrete krav om samisk selvstyre.

I kjølvannet av Altaaksjonen ser én vedtakelsen av grunnlovsparagrafen om samenes rettigheter, likestillingen av samiske språk med norske skriftspråk, og etableringen av Sametinget i Karasjok samt. etableringen av ett samisk valgmanntall. Dette er enorme seiere for urbefolkningen i Norge. Deres rettigheter, identitet og kultur er nasjonalt anerkjent av den norske stat og etablerer fundamentet moderne samisk samfunn, politikk og kultur bygges på. I 1995 etableres den private stiftelsen «Samisk arkiv», og det som originalt var et forskningsarkiv utvikles til å bli en privat institusjon som samler, forvalter og bevarer offentlige og private arkiver.

2004 markerer en av de viktigste begivenhetene for Samisk arkiv; Sametinget vedtar at Samisk arkiv skal underlegges som en statsinstitusjon på lik linje som statsarkivene (og norsk helsearkiv i dag) under Riksarkivaren. De viktigste argumentene som er understreket av Sametinget er at det er den meste effektive løsningen som kan realiseres under dagens lovverk og arkivfaglig miljø. Samisk arkiv hadde også behov for tilstrekkelige ressurser og

²³ Hætta sine argumenter er solide i dette aspektet.

kompetanse, og det ble argumentert at tilgang til arkivverkets arkivfaglige kompetanse var et godt alternativ for å tilfredsstille kompetansebehovet. I tillegg til dette stilte Sametinget et krav om at etableringen av Samisk arkiv under Riksarkivaren måtte bli sett i sammenheng med etableringen av vitenskapsbygget i Kautokeino (Sametinget, 2004, s. 127). I 2005 gikk Samisk arkiv offisielt inn i arkivverket og i 2011 ble arkivet innflyttet i det nye vitenskapsbygget i Kautokeino, hvor det i dag arbeides med innsamling, forvaltning, bevaring, digitalisering og tilgjengeliggjøring av dokumentasjon som har oppstått i en urfolkskontekst.

5.2 Hvorfor ble Samisk arkiv etablert?

Denne undersøkelsen ble gjennomført med tre forskjellige perspektiver; Samisk arkiv som forskningsarkiv, rettsarkiv og historisk arkiv. Rettsarkiv og historisk arkiv delen vil omhandle mye av det samme, og resulterer derfor i at de er sammensatt. Diskusjonen fordeles inn i to forskjellige deler, men en vil se sammenhenger mellom de to delene.

5.2.1 Forskningsarkiv.

Som tidligere nevnt er røttene til Samisk arkiv bunnet til behovet for et forskningsarkiv, noe som resulterte i forskningsarkiv prosjektet «Samiske Arkiver» i 1988. Fra 1988 til i dag har arkivet blitt omorganisert flere ganger, og til slutt etablert som Samisk arkiv i Kautokeino, underlagt av Riksarkivaren. Gjennom dette tidsrommet har arkivet innsamlet en mengde dokumentasjon som har oppstått i en urfolkskontekst, noe som er gjengitt i Butenschøn-utvalget i 2012. Samisk arkiv er beskrevet som en viktig institusjon som besitter viktig data som danner forskningsgrunnlaget om samiske forhold.

Som forskningsarkiv er argumentene for Samisk arkiv sterke. Den samiske nasjonen er fordelt over fire landegrenser, og arkivmaterialet som omhandler dem er spredt rundt i offentlige og private arkiver, samt andre viktige institusjoner i ABM-sektoren i disse land. Dette forholdet blir understreket av Samisk arkiv selv i deres høringsuttalelse fra 2012. Det er derfor et sterkt behov for en sentralisert institusjon i hver av disse statene som aktivt samarbeider om systematisk innhenting av samisk/urfolks dokumentasjon, noe som vil være fundamentet for samisk samfunnsforskning av høy kvalitet. Det vil derfor være av både arkivfaglig og samisk interesse og fremme sentraliserte institusjoner i disse fire statene, og etablere et samarbeid for videre forskning og forvaltning av samisk arkivmateriale og generell dokumentasjon som har oppstått i en urfolkskontekst. Dette vil også bidra til en standardisering til arkivenes ambisjoner og arkivplanleggingen, og dermed også føre til en

effektivisering av arkivenes funksjoner. Det oppfattes derfor at en slik standardisering vil også argumentere for et tettere generelt arkivfaglig samarbeid blant de fire statene, som vil skape ett sterkere arkivfaglig miljø og bredere kompetansefelt for samarbeidsdeltakerne. Et tydelig eksempel på hvorfor et slikt samarbeid er viktig er samarbeidsprosjektet «Digital Access to Sámi Heritage Archives», som er ett samarbeidsprosjekt mellom Norge, Sverige og Finland som har ambisjoner og mål om å etablere en felles digital søkemotor for samisk arkivmateriale i Norge, Sverige og Finland (Digisamiarchives, u.d.; NORDSAM, 2020).

Dette er likevel kun en idealisering av hva fremtiden kan innebære, for realiteten er at Samisk arkiv som arkivinstitusjon ennå ligger i smeltedigelen - noe de bekrefter selv. Institusjonen har ennå behov for å knytte godt og tett samarbeid med andre nasjonale institusjoner innenfor og utenfor ABM-sektoren på offentlig og privat nivå. En tanke som oppstår er hvordan en skal kunne utforme en bærekraftig målsetning som ikke bare oppfyller behovene nasjonalt, men internasjonalt. Alle svar til dette vil være spekulasjon, men en sikkerhet er at Samisk arkiv som forskningsarkiv spiller en viktig samfunnsrolle innen arkivvitenskap og historieforskning for både Samene, Norge, Sverige, Finland og Russland- i hvert fall når en leser Samisk arkivs høringsuttalelse fra 2012, og Arkivverkets forskningsprofil.

En digresjon som er relevant her, er et referat fra et møte om nordisk samarbeid om samiske arkiv i det samiske arkivet i Enare, Finland. Fra dette referatet finner flere utkast som omhandler utviklingsarbeidet innenfor arkiv som omhandler urfolk, men også to kursplaner for ett kurs som heter 'Samisk arkivkunnskap' (NORDSAM, 2020). I tillegg, i virksomhetsplanen for NORDSAM, er der initiativ til å etablere en universitetsutdanning innen samisk arkivkunnskap. I tillegg til dette vil jeg referere til ett debattinnlegg i avisen 'Sundsvalls Tidning' av fire ansatte ved Mittuniversitetet i Sverige, hvor det er uttrykt et tydelig initiativ til å bli utviklingssentrum for samisk forskning (Fällström, et al., 2022). Med initiativer som dette ser en virkelig nytteverdi til en institusjon som Samisk arkiv i Kautokeino, og der er enighet rundt behovet for videre utvikling av samisk arkivkunnskap på høyt nivå.

5.2.2 Rettsarkiv og historisk arkiv.

I Kirsti Strøm Bull sin undersøkelse rundt reindriftens rettshistorie avdekket hun en rekke problemer med å lete frem relevant dokumentasjon til sitt prosjekt, hvor hun blant annet la inn en beskrivelse av materialet i Riksarkivet (jf. kapittel 4.2.2). En oppsummering er at

reindriftens rettshistorie, og historiske urfolksdokumenter generelt, har vært utsatt for dårlig arkivpraksis. Bull og Kaisa Johanna Maliniemi konkluderer det samme; materialet har ikke vært arkivert kronologisk, og er derfor tatt ut av sin originale sammenheng. Det er derimot utydelig om det er under arkivdanningen eller under oppbevaringen i arkivdepot hvor det har oppstått rot. I Maliniemi sin undersøkelse var blant annet all samiskspråklig dokumentasjon arkivert kronologisk parallelt med det norskspråklige arkivet. Dette er problematisk, fordi konsekvensen av ukronologisk arkivmateriale er at en kan bruke uendelig med tid på å tolke materialet uten å få bekreftet at sammenhengen er korrekt. Fortiden blir i praksis tåkelagt, og arkivenes rolle som primærkilder svekkes. I beskrivelsen Bull gjengir skapes det også en mistanke om at proveniensen²⁴ til arkivene har blitt blandet da det ble transportert til Tromsø og det ble vanskeligere å holde kontroll over arkivet:

«Da stillingen [Reindriftingsinspektør] ble nedlagt i 1926 og Reindriftingsinspektør Nissen ble Domprost i Tromsø, fulgte arkivet med på ferden. I 1931 ble sakene tilbakeført... ..» (NOU 2001:34, s. 90)

Undersøkelsene til Bull og Maliniemi er derfor viktige og banebrytende forskningsbidrag til den arkivvitenskaplige utviklingen i Norge, da de belyser problemstillinger som er unike for urbefolkningen i Norge.

Undersøkelsene til Bull og Maliniemi er viktige og overtalende argumenter til hvorfor den samiske befolkningen har behov for en samisk arkivinstitusjon. Der er ikke nok kunnskap om minoriteter i arkivene i Norge, og institusjoner som Samisk arkiv i Kautokeino er et viktig steg for å styrke representasjonen språklig, politisk og kulturelt for samene. Samtidig påpeker Samisk arkiv selv viktigheten med samisk språk og kultur kompetanse for å kunne forvalte urfolksarkiv på en etisk forsvarlig og verdig måte. Utviklingsarbeidet til Samisk arkiv kan slikt også bli en viktig ressurs for andre minoriteter som kan befinne seg i norske arkiver, som f.eks. kvenene og skogfinner.

5.3 Etertanker på undersøkelsen.

5.3.1 Hvordan svarer undersøkelsen på problemstillingen?

Undersøkelsen har vært effektiv til å svare på problemstillingen. En kan se sammenhenger til når, hvordan og hvorfor Samisk arkiv i Kautokeino ble etablert. Samtidig

²⁴ Proveniens er et arkivfaglig begrep som beskriver arkivmaterialets opphav, dvs. hvem som er arkivskaperen (Arkivverket, 2020.).

har diskusjoner rundt bakgrunnen til etableringen blitt tatt opp, hvor jeg har drøftet argumentene rundt dette.

5.3.2 Hva betyr resultatet?

Resultatet har betydning når det kommer til systematiseringen av informasjon rundt Samisk arkiv som institusjon, og litteratur undersøkelsen oppfattes av meg ennå som den mest effektive metoden for å besvare problemstillingen. Diskusjonen har bistått til å tydeliggjøre årsakene til etableringen av Samisk arkiv, og har satt institusjonens primærfunksjoner i sammenheng med urfolkbefolkningen i Norge og våre nabogrensede land, og hvorfor en videreutvikling av institusjonen og lignende institusjoner er nødvendig. Resultatet vil gjøre en dypere undersøkelse av funksjonene og arbeidsoppgavene enklere, og jeg håper derfor denne oppgaven vil bistå til evt. fremtidige undersøkelser.

6.0 Konklusjon

I denne oppgaven har problemstillingen *når, hvordan og hvorfor ble Samisk arkiv etablert* blitt belyst. Resultatet av den litterære undersøkelsen ble presentert, hvor den ble inndelt i hovedtrekk etter samisk historie og arkivfag. En diskusjon ble så gjennomført for å sette resultatet i sammenheng, og for å belyse problemstillingen.

Det som har kommet frem i undersøkelsen er at det er dokumentasjon for at det Norske kongedømmet har forvaltet samene i Finnmark siden 1751, noe som kommer frem i Lappekodisillen. Samene i Norge ble utsatt for systematisk undertrykkelse av staten, og dette er mest tydelig med fornorskningspolitikken som ble praktisert fra 1850-tallet fram til andre verdenskrig. Fra dette tidspunktet ser en betydelig utvikling innen samisk kulturreising, og på 70- og 80-tallet får kulturreisingen en eksplosiv effekt pga. Altaaksjonen. Aksjonen stilte det viktige prinsipielle spørsmålet; hva betyr det å være same i Norge? Konsekvensen ble etableringen av Sametinget i Norge, og samenes rettigheter ble lovfestet i grunnlovens §108 og flere samiske språk ble likestilt med norsk. I 1988 blir forskningsarkiv prosjektet «Samiske Arkiver» etablert, som videre utvikler seg til å bli den private stiftelsen «Samisk arkiv» som til slutt blir etablert som den offentlige institusjonen Samisk arkiv underlagt Riksarkivaren. Institusjonen besitter samisk språk- og kulturkompetanse, og får derfor som primæroppgave å innsamle, forvalte, bevare, digitalisere og tilgjengeliggjøring av arkivmateriale som har oppstått i en urfolks kontekst.

Årsakene til hvorfor Samisk arkiv ble etablert er mange. I diskusjonen kom det frem at institusjonen befinner seg i en unik samfunnsrolle for det samiske, nasjonale og internasjonale samfunnet. Tidligere forskning har konkludert at det er behov for flere undersøkelser av minoriteter i kommunale arkiver, samt systematisering og tilgjengeliggjøring av historiske arkiver for å berike Norges kultur på kommunalt, regionalt og nasjonalt nivå. Samisk arkiv er derfor en viktig forskningsinstitusjon som blir sentral i utviklingen av arkivfaglig kunnskap i en urfolkskontekst, både på nasjonalt og internasjonalt nivå. På internasjonalt nivå er det etterlyst et behov for samarbeidsprosjekter, hvor en allerede ser etableringen av slike prosjekter som f.eks. «The Digital Access to the Sámi Heritage Archives Project» med offentlige institusjoner som deltar fra Norge, Sverige og Finland. En ser også internasjonalt initiativ til utvikling av arkivfaget i en urfolkskontekst, som f.eks. Mittuniversitetet i Sveriges mål til å bli ett utviklingsentrum for samene i Sverige.

Mitt personlige tilbakeblikk er at jeg har, i denne oppgaven, lært en del om når, hvordan og hvorfor Samisk arkiv ble etablert. Det er mye informasjon om institusjonen og omstendighetene rundt dens etablering. Jeg håper derfor at denne undersøkelsen vil gjøre det enklere for andre interesserte å lære om Samisk arkiv, og hvor viktig Samisk arkiv er for det samiske, nasjonale og internasjonale samfunnet. Jeg har trivdes med metoden jeg har benyttet for å belyse problemstillingen, og har funnet en rekke gode og spennende fagtekster og offentlige publikasjoner som har bidratt til oppslukende diskusjoner med familie, venner og medstudenter. Samisk arkiv har et stort potensial til å berike og utvikle samisk samfunn, norsk samfunn og kunnskap til ABM-sektoren. Jeg finner meg selv veldig enig med Maliniemi sin konklusjon i sin undersøkelse; flere undersøkelser av urbefolkning og minoriteter i våre arkiver burde bli gjennomført, der er mye å finne.

Bibliografi

Alta Museum, 2018. *Sluttrapport - Prosjekt: Digitalisering av arkivet fra Folkeaksjonen mot utbygging av Alta- Kautokeinovassdraget..* [Internett]

Tilgjengelig hos:

https://www.arkivverket.no/arkivutvikling/utviklingsmidler-for-arkivsektoren/prosjektrapporter-sluttrapporter/_/attachment/download/fe27f6e2-cb72-4c7f-a827-30dd05627f71:7b100bd01fa3f775cabf5a8b21f4580e54fa95a6/Verdensarvsenter%20for%20bergkunst%20Alta%20m

[Funnet 10 April 2022].

Andresen, A. & Evjen, B., 2021. I: T. Ryymim, red. *Samenes historie fra 1751 til 2010*. 1 red. Oslo: Cappelen Damm.

Arkivverket, 2019. *Arkivverkets forskningsprofil*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

https://www.arkivverket.no/sok/_/attachment/inline/a886c5f9-aeba-4b45-a795-e33b49bf0e79:dc322cdbaba866e28f0678c91bb7004d75cd63f2/Arkivverkets%20forskningsprofil.pdf

[Funnet 14 April 2022].

Arkivverket, 2020. *Ord og begreper*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.arkivverket.no/forvaltning-og-utvikling/ord-og-begreper#!#block-body-0>

[Funnet 15 Februar 2022].

Arkivverket, 2022. *Om samisk arkiv*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.arkivverket.no/om-oss/samisk-arkiv/om-samisk-arkiv>

[Funnet 15 Februar 2022].

Berg-Nordlie, M., 2019. *Diehtosiida*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://snl.no/Diehtosiida>

[Funnet 22 Mai 2022]

Bergstrøm, G. G., 2014. *Viktige Vokalarkiver - Sámi arkiiva og vern av urfolks immaterielle kulturarv*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<http://finnmarksarkivene.no/wp-content/uploads/2014/05/GreteGunnBergstrom-urfolks-immaterielle-kulturav.pdf>

[Funnet 5 April 2022].

Bryhni, I., 2021. *Fennoskandia*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://snl.no/Fennoskandia>

[Funnet 10 April 2022].

Butenschøn-utvalget, 2012. *Langs lange spor - om samisk forskning og høyere utdanning*.

[Internett]

Tilgjengelig hos:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/hoeringsdok/2012/09_4721/langs_lange_spor-.pdf

[Funnet 14 April 2022].

Dalland, O., 2020. *Metode og oppgaveskriving*. 7 red. Oslo: Gyldendal.

Digisamiarchives, u.d. *Project*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://digisamiarchives.com/project/>

[Funnet 22 April 2022].

Finnmarksarkivene, 2014. *Kirsti Strøm Bulls kildesamling til reindriftens rettshistorie*.

[Internett]

Tilgjengelig hos:

<http://finnmarksarkivene.no/?p=1409>

[Funnet 14 April 2022].

Finnmarksarkivene, 2015. *Finnmarksarkivene*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<http://finnmarksarkivene.no/?p=4278>

[Funnet 13 April 2022].

Forsgren, A. & Minken, A., 2022. *Kvener*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://snl.no/kvener>

[Funnet 9 Mai 2022].

Fällström, A., Bexelius, J., Olofsson, A. & Sjöstedt, A., 2022. *Mittuniversitetet vill bli samiskt forsknings- och utbildningscentrum i södra Saepmie*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.st.nu/2022-02-06/mittuniversitetet-vill-bli-samiskt-forsknings--och-utbildningscentrum-i-sodra-saepmie>

[Funnet 14 Mai 2022].

Gaski, H., 2019. *Samisk Religion*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

https://snl.no/samisk_religion

[Funnet 15 April 2022].

Hætta, O. M., 2021. *Samisk kultur og historie fra 1848 til 1945*. Alta: Bjørkmanns.

Hætta, O. M., 2021. *Samisk kultur og historie fra 1945 til 2000*. Alta: Bjørkmanns.

Maliniemi, K. J., 2010. *Arkivdokumentene forteller; to kommuner - to typer minoritetspolitikk*. Oslo: ABM-utvikling.

Nordisk Samisk Institutt, 2006. *Nordisk Samisk Institutt*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

http://www.calliidlagadus.org/govat/doc/nor_nsi.pdf

[Funnet 13 April 2022].

Berg-Nordlie, M. & Gaski, H., 2022. *Samer*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://snl.no/samer>

[Funnet 10 April 2022].

NORDSAM, 2020. *Referat - møte om nordisk samarbeid om samiske arkiv*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.nordiskarkivportal.org/wp-content/uploads/2020/02/Referat-Enare-30.->

[31.1.2020.pdf](#)

[Funnet 14 Mai 2020].

NORDSAM, 2020. *Samisk arkivkunnskap - grunnnivå*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.nordiskarkivportal.org/wp-content/uploads/2020/02/Bilaga-3-Samisk-arkivkunnskap.pdf>

[Funnet 14 Mai 2022].

NORDSAM, 2020. *SARK XXXX Samisk arkivkunnskap*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.nordiskarkivportal.org/wp-content/uploads/2020/02/Bilaga-4-Kursplan.pdf>

[Funnet 14 Mai 2022].

NORDSAM, 2020. *Utnämning av nordisk samarbeidsgrupp för samiska arkivfrågor*.

[Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.nordiskarkivportal.org/wp-content/uploads/2020/02/Bilaga-1-Mandat-samarbeidsgrupp-samiska-arkiv-1.pdf>

[Funnet 14 Mai 2022].

NORDSAM, 2020. *Verksamhetsplan för 2020-2021 för den nordiska*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.nordiskarkivportal.org/wp-content/uploads/2020/02/Bilaga-2-verksamhetsplan-NORDSAM-1.pdf>

[Funnet 14 Mai 2022].

NOU 2001:34, 2001. *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste.

NOU 2019:9, 2019. *Fra kalveskinn til datasjø*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon.

Samediggi Finland, u.d. *Samediggi*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.samediggi.fi/task/?lang=en>

[Funnet 13 April 2022].

Sameloven, 1987. *Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Sametinget Sverige, 2019. *Sametinget Sverige*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.sametinget.se/9688>

[Funnet 12 April 2022].

Sametinget, 2004. *Sametingets plenum - Møtebok 1/04*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://sametinget.no/f/p1/id2680d9e-8bd8-48b8-a2eb-6e8949f10103/p-1-2004-norsk.pdf>

[Funnet 6 April 2022].

Sámi Archives, u.d. *Sámi Archives*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://arkisto.fi/samiarchives>

[Funnet 14 April 2022].

Samisk Arkiv, 2012. *Høringsuttalelse fra Samisk arkiv*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

[https://www.regjeringen.no/contentassets/5ca632c0e79e4a0fae9ad7e54a0d8a59/samisk_arkiv.pdf?uid=Samisk_arkiv_\(05.12.2012\)](https://www.regjeringen.no/contentassets/5ca632c0e79e4a0fae9ad7e54a0d8a59/samisk_arkiv.pdf?uid=Samisk_arkiv_(05.12.2012))

[Funnet 6 April 2022].

Samisk Høgskole, u.d. *Om Samisk Høgskole*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.samas.no/nb/om-hogskolen>

[Funnet 9 Mai 2022].

Samisk Høgskole, u.d. *Samisk Høgskole*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://samas.no/nb/om-hogskolen>

[Funnet 13 April 2022].

St.meld. nr. 7, 2012-2013. *Arkiv*. Oslo: Kulturdepartementet.

St.prop. nr.2 , 1900-1901. *Stortingsforhandlinger*. Oslo: Forvaltningstjenestene.

UiT Norges arktiske universitet, u.d. *Om UiT*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://uit.no/om#norsk>

[Funnet 9 Mai 2022].

Visit Norway, 2020. *Masi/Máze*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://www.visitnorway.no/listings/masi-maze/139066/>

[Funnet 13 April 2022].

Wikipedia, 2022. *Samer*. [Internett]

Tilgjengelig hos:

<https://no.wikipedia.org/wiki/Samer>

[Funnet 08 Mai 2022].

